

Üniversiteler, Sosyal Bilimler Ve Sivil Toplum *

Stephanos Pesmazoglou

ÖZET

Müphem bir kavram olan sivil toplum bu kavram ile yüksek eğitim arasındaki çelişkili ve belirsiz bağlantılar kadar aynı zamanda kendisinin çok yönlü anlamlarını da içermektedir. Tanımı yapan kişiye bağlı olduğu için sivil toplum hem pozitif ve negatif içerikli tanımlamalara sahip olabilir. Kavram, planlı bir ekonomiden farklı olarak bir piyasa ekonomisini ve anti demokratik bir toplumdan farklı olarak demokratik bir toplumu belirtebilir. Kavram aynı zamanda ülke içinde sivil iken ülke sınırları dışında sivil olamayan bir toplumu belirtebilir. Sivil toplum, kişisel, ulusal ve uluslararası düzeyde demokrasiye katılıma aday olmalıdır. Fakat ulusal varlıklar olarak üniversiteler sıkça toplumda sivilliğin azalmasına ve şovenizm, hoşgörüsüzlük, ırkçılık ve muhtemel etnik temizlik sürecine katkıda bulunmuşlardır. 1990'lı yılların Yugoslavyası'ndan örnekler verilebilir. Yine de üç köklü yaklaşıma, bilgi ve "ötekini" anlamaya, geniş bir çerçevede ahlaki eğitime ve eğitim duygusallığına dayalı öğretme ve öğrenmeye doğru uygun bir tutum ile gerçek sivil toplumun özü olan tolerans ve barış için bir lokomotif ortam yaratılabilir.

GİRİŞ

Bir sivil toplum araştırmacısının ilgilenmesi gereken merkezi konu kavramın içerdiği genişlik ve derinliktir. Bu kavram kimi ve neyi içermektedir? Belirli bir bölge içinde sivillik (vatandaşlık) etnik azınlıkları göçmen işçileri ve mültecileri kapsamakta mıdır?(Kavramın genişliği).Yine belirli bir bölge içindeki sivillik (vatandaşlık), herhangi bir sivil toplumu ülke içinde yüceltip dışarıda dikta rejimleri gibi sivil olmayan toplumlara destekleyebilir mi?(Kavramın Derinliği). Avrupa vatandaşlığı gibi bir devlet içindeki vatandaşlık daha büyük oluşumları ve hatta bir dünya vatandaşı olmayı içeren daha geniş perspektifler hesaba katıldığında nasıl açık bir şekilde dile getirilir? Akademik tutumlar konuyu kavrama yönünde mümkün olan daha geniş yorumları desteklemeli midir? Uygulanabilir sınırları belirleyecek bazı mantıklar kurulabilir mi?

---

* Çeviri : Arş. Gör. Şükrü Cicioğlu, Sakarya Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü
E-Posta: cicioglu@sakarya.edu.tr

Komşu devletler ya da egemen devletin çeşitli bölgeleri içindeki azınlıklar gibi sosyo-politik ve etnik oluşumları destekleyen ya da bu gruplara karşı kin ve nefret aşıl原因an yayınlar yaparak ve bu doğrultuda dersler anlatarak milliyetçi ya da ırkçı kolektif davranışlara katılmak akademik çevreler için makul müdür? Üniversite ders müfredatları için karmaşık konular nelerdir?

Bu makale herhangi birinin ideolojik durumuna göre değişen belirli ilkelerin karışımı ve çeşitli empati (duygudaşlık) okumalarına olanak sağlayan mantıklı bir tartışmanın kombinasyonunun gerçekleşebileceğini iddia etmektedir.

Başlangıçta bazı kavramsal açıklamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yüksek öğretim müfredatı bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde sivillik (vatandaşlık) şekillendirmektedir. Sosyal bilimlerde ve uygarlık içinde sivillik (vatandaşlık) fikri, tarih boyunca geliştiği ve ortama göre farklılaştığı için merkezi konumdadır. “Sivil” ve “Sivillik” ya da “Vatandaş” ve “Vatandaşlık” kavramlarının her biri uygarlık ve liberal eğitim geleneği içinde uzun süredir bulunan önemli terimlerdir.¹ Akademik dünyada “Sivillik” edebiyat ve tarihte simgelerle, politik ve sosyal teoride zıt yorumlarla, psikolojide ise mücadeleci ahlaki ilkeler ve değerlerle ilişkilendirilmektedir.

“Sivil toplum”, son zamanlarda gerek sağ gerekse sol kesimden akademik ve politik olarak, üzerinde en fazla tartışılan kavramlardan biridir.² 1970’li yılların ortalarından beri devletle sosyal kurumların kaynaşması olan sivil toplum, bu yıllarda Doğu Avrupa’daki bazı devletlerin karşıtlığını tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Bir kavram olarak “sivil toplum”, bu şekilde

---

¹ “Vatandaş” kavramı, ilk olarak liberal eğitimin tarif ettiği varlıklı sınıfların hür doğuşuna işaret eder. Klasik filozofi araştırmacısı Martha Nussbaum’un belirttiği gibi vatandaşlık kavramı devamlılığı ve sadakati araştırdı ve kritik bir yansımanın cesaretini kırdı...Seneca tarafından desteklenen “yeni” liberal eğitim “liberalis” kelimesinden farklı yorumlanır. Bir eğitim zenginlik ve soyluluk açısından, zihinsel açıdan özgür yurttaşlar meydana getirmek için olursa “özgürlük için uygun” olur (Nussman, 1997, s.293).

² Elbette, bir terim olarak kavramsal ve etimolojik bir geçmişe sahiptir. Latince *societas civilis* “politik topluluk” anlamında bir Aristotalian kavram olan bir Yunan teriminin direk tercümesidir. Siyaset biliminin bir çalışma konusu olan topluluğun en üst seviyedeki halidir. Bu bağlamda sivil toplum bir anayasa tarafından düzenlenir ve hukukun temel konusudur. Bu yüzden Devlet ve Şehir’e eşit durumdadır. Fransızca’da, ilk kez on altıncı yüzyılın ortalarında “société civile” olarak ortaya çıkmıştır (Duhamel ve Meny, 1992, ss. 984-985)

başlangıçta devlet içinde edinilmiş politik ve ekonomik gücün bir araya getirilmesi ile toplumları farklılaştırmayı ifade eden bir terim olarak kullanıldı. Gücün bu şekilde tekelleşmesi ile çelişkili olarak kavram, 1980'lerde Doğu Avrupa ülkelerinde hızlı bir şekilde genişleyen ekonomik, sosyal ve politik otonomiye, tanımladı. Böylelikle bu kavram sivil haklar ve piyasa ekonomisi için merkezileşen devlete karşı mücadele eden toplum kesimlerini içine alan bir anlayış oldu. Aslında bu kavram Polonya'daki sınıfsal dayanışma hareketiyle popüler oldu. Eğer batı eksenli politik görüş bu kavramı temel olarak planlı ekonomilerin aksine piyasa ekonomilerini belirlemek amacıyla kullansaydı, siyaset bilimi, sosyoloji ve daha genel olarak sosyal teori içindeki akademik bakış bunu ilave olarak demokrasi gelişiminin bir ölçüsü olarak kullanırdı. Sivil toplumun siyasi alanı baskı grupları, tüketici birlikleri, çevre örgütleri, yerel ve bölgesel birliklerdi. Fakat kesin sınırlar net değildir.

Aynı dönemde batıda devlet ve sivil toplum, global, ulusal ve bölgesel seviyede daha çok piyasa güçlerine dikkati çekmiştir. Sivil toplum kavramı politik toplumun durumundan kuşku duymak ya da politik sınıfın pozisyonunu daha fazla aşındırmak için kullanılmaktadır. Marksist gelenekte bu kavram özellikle Gramsci'nin çalışmalarıyla sivil toplum ile kapitalist devlet arasındaki karşıtlık ile ilişkilendirilmiştir. O dönemden beri yeni teorik gelenek inşa edilmiş, konu ile ilgili olarak ders müfredatları değiştirilmiş ve yeni dersler anlatılmaya başlanmıştır. Sivil toplum hem yeni sol hem de yeni liberal entelektüellerin kullandıkları anahtar kelime olmuştur.

Bu makalede işlenen konular dikkate alındığında sivil toplum ve devlet üzerindeki tartışmanın iki önemli unsurunu akılda tutmak gerekir. Birinci unsur sivil toplum kavramının kültürel arka planı ve kurumsal çevresidir[Gellner'in analizinde yer bulmuştur(1994)]. Düşünme ve anlatma tarafına gelince ikinci unsur, pozitif ve negatif karşılıklara sahip olan sivil toplum fikrinin bazı önemli parçalarına bağlıdır (İdeokrasinin eleştirisi, seküler kitlecilik ve zorunlu objektif gerçekler).

Üniversiteler gibi yüksek eğitim kurumları, kavram ve ideolojilerin yeniden biçimlendirilmelerinde merkezi bir rol oynamaktadır. Öncelikle ders notları, ders müfredatı, seminerler, doktora tezleri, araştırma projeleri, çalıştay ve konferansların organize edilmesi yoluyla üniversiteler, iktisadi girişimleri, sivil toplum

kurumlarını ve devleti harekete geçirecek kurumları hazırlamaktadır. Bu kurumlar aynı zamanda entelektüel çevrenin geleceğinin şekillendirilmesi sürecine katılırlar. Geçtiğimiz 10 yıl içinde siyasi vatandaşlık ve tarih ile ilgili geliştirilen ders kitapları akademik birikimin öğretici yan ürünleridir. Akademik çevreler karar alma ve danışmanlık kurumlarına katılma yoluyla politikaları doğrudan etkilemektedir. Aynı zamanda dergi ve kitaplar, günlük gazete yazıları ve görsel medya yoluyla kolektif zihniyete nüfuz etmektedirler. Bu faaliyetler tabii ki tek yönlü değildir.

Demokrasi ve sivil toplum kavramlarının her biri dinamik açıdan bakıldığında bir diğer önemli kavram olan “hoşgörü” kavramıyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Sivil toplum kavramı eğitim disiplinleri ile bağlantılı bir kavramdır. Bu çerçevede “hoşgörü” kavramı devletler arasında olduğu gibi vatandaşlar arasında da hak ve görevlerin karşılıklı eşitliği şeklinde ele alınabilir.

Esas itibarıyla kültürel ve zihinsel sınırların izlenmesi ile ilgili olan üç ilke manzumesi ya da üç mantıksal öneri, üniversite ders kitaplarına, ders kitaplarına ve bilimsel makalelere bakıldığında belirtilmiştir. Bu ilkeler dizisi ders anlatımlarını ve araştırma faaliyetlerini bu sınırlar üzerine yansıtmayı tercih eden herkes tarafından yönetilmektedir. Böylece bu makale yüksek eğitim perspektifi üzerinde belirli fikirleri üç yön etrafında ifade edecektir: Rasyonel tartışma, Ahlakî eğitim ve yazarın türettiği eğitim duygusallığıdır.

Üç Eğitimsel Gerçek Ve Bunların Sonuçları

Aksiyom I* : Dini ve kültürel sınırlar karşısında hiçbir eski zıt durum yoktur; aslında hiçbir katı ve sağlam sınır yoktur.

Tarihte örnekler çokça bulunmaktadır. Global olarak kavranan ve eğitim ile ilgili olarak yeniden oluşturulan temel özelliklerin aksine Müslüman Türkler, Ortodoks Hıristiyanlar, Yahudiler ve Araplar arasında karşılıklı etkileşim ve barışçıl bir ortamın yaşandığı uzun zaman dilimleri olmuştur. Geçtiğimiz 10 yıl içinde etnik temelli savaşlara rağmen Ortodoks Sırplar, Katolik Hırvatlar ve Müslüman

---

* Aksiyom kavramı kaynaklarda “belit” ya da mantık olarak ele alınmaktadır.

Boşnaklar tarih içinde uzun süren bir Slav birliğini oluşturmuşlardır. Önemli imparatorluklar içinde bölünme dönemlerinde bile (Avusturya-Macaristan ve Osmanlı) Kuzey Slav bölgesi iki ayrı dünya olmayıp birbiriyle iletişimin içinde olan bölgelerden biriydi. Bunun yanında etnik tarih tüm efsaneleri ve eğitimle ilgili olarak yayılan gelenekleri ile “seçilmiş” insanların anlayışını yansıtmakta, egemen ülke içinde ve sınırlar dışında kalan diğer insanların anlayışlarını dikkate almamaktadır. Bu çerçevede gerilim, zıtlama ve karşılıklı kin ortaya çıkmıştır.

Daha analitik olarak çağdaş gelişmelerden bir örnek bir örnek birinci aksiyomu açıklamaktadır³. Balkan milliyetçiliği ve daha genel olarak bütün milliyetçi akımlarla az ya da çok ortak olan Sırp kültürünün kendini yüceltmesini sağlayan zararlı bir söylem inşa edilmektedir. Yunanlılar ve Yahudilerin kendilerini “seçilmiş halk” olarak nitelemeleri ile benzer şekilde bir Sırp atasözünde belirtilen “Sırplar kutsal insanlardır” ifadesi en temel özellik olarak onaylanmıştır. Bu yaklaşım, kendi yakınlarını ve komşularını “diğer” ya da “içerdeki azınlık” olarak niteleyerek karşılıklı kin ve nefrete neden olmakta ve ırkçılığın standart mekanizmaları haline gelmektedir.

Sırpların birinci hedefi Katolik Slovenyalılar ya da Hırvatlardır. İkinci hedef Bosnalı Müslümanlar, üçüncü hedef ise geçmişte hem Müslüman hem de Arnavut olarak egemen olan Arnavut Müslümanlardır. Batıda Sırplar hakkında söylenen ve yazılan her şeyin büyük bir yalan olduğu dikkate alınmaktadır; sonuçta bir numaralı gerçek Sırbistan’ın dünyaya yayılmasıdır. Şimdiki ihanet efsaneleri ile birleşen komplo teorileri olumsuz olaylar döngüsünü açıklamak amacıyla ortaya atılmaktadır. Kahramanlık ve mertlik gibi mülahazalar milliyetçi temelleri harekete geçirmektedir.

Korku, önyargı ve kin duyguları içinde şiddetli döngü yeniden ortaya çıkmaktadır. Bu durum yalancı tarihin meşrulaştırılması ile sonuçlanmaktadır. Metafizik özellikler büyük ve küçük nesillere

---

³ Yazar burada ağırlıklı olarak Sırp eleştirel entelektüellerin seslendirdiği fikirlerin altını çizmektedir. Bunların dört tanesi Sırp-Hırvat dilinde yazılmış ve Bozidar Jaksic tarafından Belgrat’ta yayınlanmıştır. *Sınırlar (1997), Tolerans (1999), Kültürlerarası (1995) ve Ka Jesiku Mira (1996)* ve Les Temps Modernes tarafından Fransızca özel baskısı yapılan, *L’ Autre Serbie (1995)*’tir.

bağlanmaktadır. İrkçı ve ulusalcı bir nefretle bağlantılı böylesine mitlerin beslenmesi etnik temizliğe ve kitlelerin imhasına neden olmaktadır.

Eğer yukarıdaki karmaşık unsurlar dile getirildiğinde ulusalcılığın tam aksine yazmaya, okumaya ve anlatmaya çalışan birinin, karşılaşacağı zorluklar kavranabilir. Sloven ve Hırvat milliyetçiliğine bakılacak olursa her iki ülkede de üniversiteler aydınlar ve akademisyenler tarafından “önyargı” merkezleri haline getirilmişlerdir. 1980’li yılların ortalarında Hırvatistan ve Slovenya’daki Avrupa merkezli nasyonalist akımlar yavaş yavaş Sosyalist Yugoslav ideolojinin yerini almaya başlamıştır. Politik ve akademik söylem “Balkan” ve “Bizans” in aksine ayrıcalıklı bir Avrupalılık iddia eden yapılar etrafında şekillenmeye başlamıştır. Ekonomik olarak “ileri” kültürel olarak “üstün” Kuzeybatı ile geri kalmış güneybatı arasında coğrafi bir ikilik oluşmaya başlamıştır.

Bu coğrafi bölünmeler ideolojik olarak tarafsız değildi. Bunlar önceden egemen olan Romen-Katolik, Hırvatistan ve Slovenya bölgelerini Müslüman ve Ortodoks bölgelere göre üstün tutarlar. Kültürel unsurların tam bir bileşimi Kuzeyin Avrupalılığını kanıtlamak için yüceltilmektedir. Bu durum “iç içe oryantalizm” olarak tanımlanmaktadır.

İmparatorlukların, dinlerin, soğuk savaş siyaset ve ideolojisinin kavşak noktası olarak Yugoslavya’yı kavramsallaştırmaya yönelik önemli bir hareket başlatılmıştır. Yugoslavya, şimdi farklı unsurların zoraki bir yapay yorumu olarak incelenmektedir.⁴

Yukarıdaki örnekler göstermektedir ki vatandaşlar için böyle bir tarih ve eğitim, eğitim kurumlarında önemli bir yer almamalıdır. Bu birinci aksiyom (Mantık) ırkçılık ve ulusalcılığın kaynağını minimize ederek ülke içinde sivil toplumun gelişimine imkan

---

⁴ Bakic-Hayden’in çalışması (1992) Slovak ve Hırvat akademisyenlerin nasıl bir Avrupa merkezli söylemi özümlediklerini gösteren pek çok örnek içerir. Bunlardan bir tanesi Ljubljana Üniversitesi’nde sosyoloji profesörü olan, Slovenya’nın ilk muhalefet partisinin kurucusu ve daha sonra Dışişleri Bakanı olan Dimitrij Rupel tarafından gelir. Amerikan dinleyicilerin (izleyicilerin) önündeyken, Ortodoks Hıristiyanlıkla faşizm ve merkezizetçilikle, Slovenya Protestanlığıyla politik çoğulculuğu ve reformu birleştirecektir (pek çok Slovenyalılar ve Hırvatlar Protestan değil, Roma Katiliğiye). Argümanını daha da güçlendirmek için Huntingtoncu dinsel ve medeniyetsel hiyerarşileri öne sürer: Protestanlar Roma Katoliklerinden daha değerlidir.

vermekte ve iyileştirici süreç boyunca bölünemeyen olgun bir bölgesel vatandaşlığın yolu açılmaktadır.

Aksiyom II (Aksiyom I'in Karşı Versiyonu): Komşu milletler arasında hiçbir eski dostluk bağı yoktur; daha geniş biçimde ortak bir sınıfsal temelde saptanan kültürel ve dini varlıklar arasında hiçbir eski yakınlık yoktur.

Bazı örneklere bakılacak olursa Yunan-Sırp Ortodoks bağlarının arkasında birkaç yüzyıl önce kısa bir süre için Güney Balkan Yarımadasının Sırp işgaline uğraması yatmaktadır. Bununla beraber uygarlığın Avrupalı Hıristiyan üyeleri içinde Avrupa topraklarının Nazi işgaline uğraması kırmızı harflerle kazanmıştır. Almanya'da Yahudilerin asimile edildiği uzun bir dönemin varlığı tahribatın sonucu olarak yıkımla sona ermiştir.

Son balkan krizinin bir kez daha gösterdiği gibi sadece Türkiye'de değil Avrupa'nın tamamında yaşandığı gibi Yugoslavya tabası arasında gerçekleşen karşılıklı dışlama yirmi birinci yüzyılda birçok örneğine rastlandığı şekilde "demografik homojenleşme" sürecini engellemiş ve Yugoslavya'nın dağılması ve son tahlilde yıkılmasına yol açmıştır. Bu gerçek bir etnik temizlik sürecinin uygulamaya konulmasından çok önceleri çok taraflı homojenleştirme süreçlerinin ortak tarihin avamdan koparılması yoluyla simgeler ve dolayısıyla zihinler düzeyinde gerçekleştirildiği 1980'lerin ortalarından sonraki dönem süresinceydi.

Özerk cumhuriyetlerin çoğunda, özellikle Sırbistan'da yüksek eğitim kurumları ve akademik kadro milli ideolojinin temel unsurlarını oluşturmada baskın bir rol oynamıştır. Kabul edilen gerçek şudur ki, 1389'daki Kosova Savaşı'ndan ileriye doğru olan süreçte Sırp ve Arnavutlar benzer şekilde kendi tarih ve kültürlerini ön plana çıkartan bir anlayışı sürdürmüşlerdir. Günümüzde önceki Yugoslav cumhuriyetlerin çoğunda önemsiz farklılıklardan farklı bir gelenek inşa etme çabaları başlamıştır.

Buna karşın, yaklaşık 70 yıllık bir federasyon varlığı içinde tarih, edebiyat, resmi eğitim ve politik söylem çerçevesinde birleşen güney Slav ırkları arasındaki benzerlik ve yakınlaşmalar için Yugoslav merkezli araştırma perspektifi, kendisinin mutlak yetçi formülasyonu içindeki mantıksızlığı kanıtlamaktadır.

Şükrü Cicioğlu

Benzer şekilde 50 yıllık bir bakış açısı tarafından yönlendirilen Avrupa merkezli bakış açısı Avrupa Birliği içindeki akademik kurumları, tarihi yeniden yazmak ve sapma göstermeyen bir devamlılık ve yakınlaşmayı araştırmak için seferber etmiştir. Buradan türetilen şey, aynı din ve medeniyeti paylaştıklarından hayali Avrupa halkları arasında kimliği hissetme ve sözde ortak kolektif anlayıştır.

Aksiyom III: Hatırlanamayacak Kadar Eski ve önemli hiçbir Ulus ve Uluslar topluluğu yoktur.

Açıkça söylemek gerekirse, yukarıda açıklanan temel konu, ulusları, beşeri aklın ürünleri gibi değil, organik bütünleşmiş gibi tanımlayan soyut terimler tarafından yanlış yönlendirilen popüler düşünce, araştırma ve yayın faaliyeti anlamına gelmektedir. Uluslar içindeki somut toplumlar, ortak bir dine sahip olmanın kaçınılmaz sonucu olarak aynı yaşam ve fikir modlarına katılıyormuş gibi değerlendirilmektedir. Bu soyutlama çeşitleri, belirli yöntemler sayesinde çıkmazlara neden olmaktadır. “İndirgeyici topolojiler” olarak tanımlanan benzersiz gerçeklikler ve mantıksızlıklar hala geleneksel ve aynı zamanda belirli göreceli post modern düşünceye, sosyal bilimlerde, edebiyatta ve tarihte yazmaya hâkim olan sonuçlardır. “Kolektif Balkan Aklı”, “Kolektif Amerikan Ruhu”, “Kolektif Avrupa Vicdanı” sloganlarının özü bu gibi temelci yaklaşımlar içinde bize yol göstermemekte fakat bölgeselliğe, örneğin Avrupa merkezli ve daha daraltılmış biçimde Yunan, Sırp, Yahudi ya da Anglo- Saxon⁵ ırklarının üstünlüğüne neden olmaktadır.

Her bir grup belirli üstünlük alanlarına sahiptir. Son tarihsel dönemlerde bu üstünlüklerin yer aldığı ya da kaybolduğu süreçleri ortaya çıkartabiliriz. Bu gibi kendini yüceltme düşünceleri kural olarak esas itibariyle doğrudan doğruya bölgesel sınırlar içindeki azınlıklar ve komşu devletler açısından ifade edilmektedir. Üniversiteler ve aydınlar kimliklerin inşasında, ulusları keşfetmede ve globali tahayyül etmede lider olmuşlardır.

Bu gibi kavramların çarpıtılan etkilerinin örnekleri bolca bulunmaktadır. Fransa’da Alsatianlar, İspanyadaki Basklılarla beraber hareket ettiklerinden dışlanmaktadır. Aynı şekilde Türkiye’de her

---

⁵ Lady Margaret Thatcher tarafından açıklandığı gibi (12 Ekim 1999).

iki toplum da Müslüman olmasına rağmen Türkler ve Kürtler arasında sorunlar yaşanmaktadır. Yine Yugoslavya'da Arnavutlar, Yunanistan'da Türkler ve Pomaklar ve Avrupa'da Yahudiler azınlık durumundadırlar.

Yukarıdaki üç aksiyom ve bunların sonuçları bizi nereye götürmektedir? “Kaçınılmaz Determinizm”, geçmişteki sürekli yakınlaşma, dostluk ve özdeşliğin ya da ebedi zıtlaşma, ayrılık ve düşmanlık araştırmasının sonucudur. Karakter kalıpları sadece politik söylemleri, televizyon mesajlarını ve bilimsel kitapları egemenliği altına almakla kalmamakta aynı zamanda üniversite ders kitapları ve ulusal edebiyatı kapsamaktadır. Akademik kurumlar ve üniversiteler, dostların beyaz imajından daha beyazı ve düşmanların siyah imajından daha siyahı tasarlayarak bu kalıp ve temel özellikleri biçimlendirmektedir. Aslında bu kurumlar daimi dostluk ve düşmanlığın yeniden yapılandırılması sürecine katılmaktadırlar. Bu derin ikilem, sosyal ve tarihsel gerçeklerin gösterdiği sonuçlarla bağlantılı olmayan egemenlik söylemlerine izin vermektedir. Ayrıca bunlar sadece eylemsiz bir geleneğin sonucu olmadıkları zaman değişen politik, ekonomik ve stratejik çıkarlar tarafından zorlanmaktadırlar. Sivil unsurları yaratmada genel eğitim ve yüksek eğitim özellikle üniversiteler fikri harekete dönüştürmektedirler. Zygmunt Bauman'ın tezine bakılacak olursa:

Dost-düşman karşıtlığı, kötü ile iyiyi, güzel ile çirkini, yalan ile doğruyu birbirinden ayırmaktadır. Aynı zamanda uygun olan ile uygun olmayanı birbirinden ayırmaktadır. Bu, dünyayı okunaklı ve bu suretle eğitici hale getirir. Bu durum, şüpheliyi ortadan kaldırmaktadır. Karşıtlıklar bilgi ve aksiyonu harekete geçirmektedir. Bunlar acımasız biçimde birçok güvenli bölünmenin kırılmasını açığa çıkartmaktadır. Bunlar dışarıyı içeriye getirmekte ve kaos şüphesiyle düzenin rahatlığını zehirlemektedir. Bunlar tam olarak yabancıların yaptıkları şeylerdir (Bauman, 1990, s. 143-146).

Akademik ve entelektüel sınırlar, etnik sınırlar gibi tam olarak eşsiz varlıkları, kimlikleri ve kesinlikleri tarif etmektedir. Bu, bu duyarlılık içinde birinin eğitim ve kültürün diğer araçlarla refaha dönüştürüldüğünü söylemesidir. Dünya'nın dost ve düşmanlara bölünmesini ebedileştiren kavramlara etkili bir şekilde zarar vermek üniversite eğitiminin kritik fonksiyonudur. Bu doğrultuda yüksek öğretimde tasarlanan perspektifler üç sürecin kombinasyonundan oluşmaktadır: i) Tartışmadan çıkanlar yoluyla bilginin elde edilmesi,

Şükrü Cicioğlu

ii)Ahlaki ilkelerin gerekliliği hakkında eğitim yapmak ,iii) Empati yoluyla bilgili yaklaşım tarzı.

Yüksek Öğretim İçin Perspektifler

Hayali söylemleri ve önyargıları ortadan kaldırmak, kışkırtılan korku ve sahte umutlara eşlik eden kendini yüceltme ve “ötekini” “dışlama duygularını analiz etmek yüksek öğretimin temel fonksiyonlarıdır. Belirli eğitim evrelerinin ortak bir kombinasyonuna ihtiyaç vardır. Üç temel yaklaşım içinde bilgiyi araştırma ve “ötekini” anlama süreci ortaya konabilir: i) bir hazırlık koşulu olarak metinsel ya da retorik stratejilerin içinde yer alan tartışmaların mantığını analiz etme süreci,ii)Açık ya da gizli kalmış ahlaki ilkeleri ortaya çıkarmak,iii)Sevgi ve nefret uçlarında dolanan duyguların ortaya çıkışının sebeplerini araştırmak.

Bilgi ve “Ötekini” Anlama ve Mantıklı Tartışma

Mantıklı tartışma içinde yüksek eğitim, akıl ve mantığın ortadan kaldırılmasına mukavemet için öncelikli şarttır.⁶ Akademik açıklamalara ilişkin doğruluk standartlarının arttırılması bu gibi açıklamaların yapılma olanakları ile bağlantılıdır. Küçük metne dayalı içerik analizleri, özel bir paragrafı ya da spesifik bir gazete makalesinin ortadan kaldırılması ya da mümkün olan süre içinde yeniden inşa edilmesidir.

Asıl önemli olan konu karmaşık tartışma zinciri içindeki güçlüğün sınanmasıdır. “Bütünün kısmi açıklamaları” teorisi içinde tolerans yol gösterici bir rehberdir. Tam olarak doğruyu kavramış ve idrak etmişçesine diğer düşünce kalıplarını küçümseyici davranışlar entelektüel tolerans değildir; göz önünde bulundurulması gereken tolerans çeşidi başarıların, anlamlı yorum ve açıklamaların tolere edilmesidir. Böyle bir rehber bilgi ilkesi,tüm kültür ve teorilerin gerçek hayat şartları içinde birtakım kuruluş çeşitlerine sahip olduğunu ve bunlardan doğan bilginin yardımcı olamayacağını fakat göreliliğini varsaymaktadır.

⁶ Atina Panteian Üniversitesi'nin tarih ve siyaset bilimi bölümlerinde Yunan lisans öğrencileri için ilk yıl siyaset teorisyenleri tarafından önerilen ve tarihçiler tarafından desteklenen bu doğrultuda birkaç zorunlu ders bulunmaktadır.

Yazar, sosyal bilimlerde eleştirel bilimselliğin yeniden açıklanması için belirli gerilim dolu alanlarını tanımlamada müfredatın ve beraberinde eğitim usullerinin yeniden ortaya konmasına olan temel ihtiyacın varlığı sonucuna ulaşmıştır(Pesmazoglou,1998).Sebeplerin yarattığı baskıları engellemek yerine şüphe ve izafilik duygularına göre bir kavramsallaşmaya yol açan politik, ideolojik, eğitimsel ve kültürel çelişkiler bunları kuvvetlendirmek zorunda kalacaktır. Çeşitli bilimsel paradigmlar, çoklu kültürel kaynaklar, teorik yapılar ve tarihi anlatımlar önemli çağdaş problemleri anlamada yorumlayıcı yararlılık temelleri üzerinde test edilmek ve yeniden değerlendirilmek zorunda kalacaktır. Karşılıklı ilişkileri ele alan bir test geçmiş tarihi çağları, diğer bölge ve insanların düşünce biçimini anlamada yeterli potansiyele sahip olacaktır. Böyle bir kavramsallaştırma ideolojik, bilimsel ve kültürel önyargıları ortadan kaldırabilir.

Araştırmacılar ve öğrenciler, eleştirel bir yaklaşımla metinleri analiz ederek farklılığı kabul etmeyen ulusal değerlere paralel etnik merkezli monologları dile getirebilirler. İçerik analizleri aynı zamanda iyice yapılandırılmış global prensipleri ve değerleri insan hakları ile ilgili olanlar gibi açığa çıkarmaya yardımcı olabilir. Böyle değerler kesin ve şematik bir form içinde tanımlanırsa tanımın kendisi bu dünyanın en güçlüsünün keyfi ve dar bir seçicilik yolu içinde kime ne zaman ve nerde müdahale etmesine karar verecek şekilde bunları kötüye kullanmasına izin verecektir. Bu gibi yerel ya da küresel değerlerin doğası tolerans konusundaki disiplinli eğitimin yokluğunu belirtmektedir.

Aşağıdaki örnekler son Kosova Krizine atıfta bulunmaktadır. Bunlar ABD ve NATO ittifakı tarafından yerine getirildiği için uluslararası hukukun araç ve yöntemlerini belirlemektedir. Kendi medeniyetine saygılı bir sivil toplum, kriz dönemlerinde sivil olmayan bir topluma dönüştürülemez. Ülke dışında sivil karşıtı ve sivil olmayan toplumları destekler ve iki yüzlü bir şekilde sivillige hükmetmeye devam ederse ülke içinde sivil olamaz. Sivil olmayan araçlarla sivillğin tanımını empoze edemez. Büyük devletlerin doğrudan etkisi altında bulunan ulusal ve uluslar arası kurumlar tarafından kontrol altında tutulan anayasal değerler ve fikirlerin düalizmi söz konusudur. Tarihsel haklar kavramı içinde gündeme gelen aşırı ulusalcı tarih yorumları zaten tartışılmıştır. Fakat derin bir

uçurum, evrensel bilgileri, insan hakları gibi sağlam bir şekilde formüle edildiği zaman ayırmaktadır.

Bu gibi dönemlerde bir dizi düzenleme arasında mutabakat sağlanır ve adli kurumlar egemen gücün saçma isteklerine boyun eğerse sadece savaş dönemlerinde değil barış dönemlerinde de demokrasi çatışmaları olduğu gibi kalmaktadır. Demokrasi çalışmaları için öncelikli şart yasal ve anayasal sistemin işlemesi ve sivil toplum için gerekli bir çatı ise herhangi biri, itibarlı Politika Çalışmaları Kurumunun ortak kurucusu olan Marcus Raskin tarafından Washington Post'ta kınayıcı bir tonda açıkladığı hususları göz ardı edemez:

Zımnî savaşlar anayasal demokrasilerin önemli bir ilkesi olan hukuk kuralları için berbat sonuçlara sahiptir. Bunlar yasama ve yürütme arasında zıtlasma yaratırlar. Yasal süreçler ve hukuk kuralları egemen kılınmadığı takdirde tam bir baskı içinde kötüleşir. Ahlaki iddialar temelini kaybeder ve bireysel iddialar içinde dejenere olur....Bu savaşı körükleyen her ne ise buradan verilen mesaj amerikan halkına verilen mesaj yürütme gücünün kontrol edilemediği ve emperyal bir görüntü arz ettiğinde hukuk kurallarının sorun teşkil etmeyeceğidir. Amerika ve diğer ulusların ayrıcalığa yol açmadan ve toplantılar yapılmadan NATO'nun misyonunu değiştirmek için isteyebildikleri şey artık NATO'ya güven ve yasallık vermemektedir.⁷

Farklı bir çerçeveye ve diğer bir tarihi dönem içinde açıklanan şeylerin bir zamanlar tekrar doğru olduğu seslendirilmektedir. Eğer egemen gücün hukuka bağlı olmadığını kabul edersek birçok anayasal teori hurdaya dönüşebilmektedir.

Eğer ülke içinde demokratik hukuk kuralları uluslararası anlamda hukuka olan ilgiyi göstermek için öncelikli şart ise, ilke yine de diğer yöntem etrafında oluşur. Aslında demokratik bir düşünce ve hareket alanı içinde uluslararası kurumlar ulusal hukuk ve anayasanın yerini alır gibi bir işlev göremez. Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler gibi kurumlar can alıcı bir role sahiptirler. Fakat II. Dünya Savaşı sonrası dönemde insan hakları ve adaletin global biçimde öncü rolüne izin vermeyen Amerikan ideolojisi ile tasarlanan özellikle Birleşmiş Milletler gibi örgütler uluslararası bütün anlaşmaları onaylamamakta ve bu gibi kuralları uygulamamaktadır.

---

⁷ Bkz. Marcus Raskin, "Hiçbir yerde Açıklanmamış Savaş", *The Washington Post and International Herald Tribune* (6 Mayıs 1999).

Ralf Dahrendorf (1999) daha da ileriye gitmektedir. Blair, Giddens ve Schröder'in sözde Üçüncü Yolu'nun liberal eleştirisinde savaş ve barış hakkındaki NATO kararlarının birçok otoriter kışkırtma ve demokratik kontroller dışında alındığı sonucuna varmaktadır. "Kimlik" ve "Başkalık" gibi ikilemlerin eziyet verici takibine bir son vermek, metinleri yazma ve okumada belirli şeyler anlamına gelmektedir. Üniversite tarih kitapları, farklı etnik, dini ve kültürel gruplar ile bunlar arasındaki ilişkileri konu alan sosyo-politik içerikli ders kitapları sadece sübjektif içerikli kararlı anlatımlar olarak değerlendirilmektedir. Siyasi bir olay ya da tarihsel bir gerçekliğin hayalileştirilmesi ile bunu kullanma arasındaki ayırıcı çizgi zayıftır.

Gerçeklik ve tarafsızlık kavramları dini, kültürel ve medeniyetsel temelde her ne anlama gelirse bu kesinlikle daimi çatışmalar ve karşıtlıklar içinde bulunmamakta fakat bazı altından dengeler içinde yer almaktadır. Gerçekliklerin çatısı, geçmiş ve gelecek gelenek ve kimliklerin karşılıklı etkileşimi içinde bulunabilir. Guy De Maupassant'ın görüşlerine yer vermek gerekirse altın zirveler içindeki tarihsel gerçekler birinin onların olmasını isteyebileceği kadar ideal değil bilakis birinin onları tasarlayabileceği kadar soğuk en karanlık anlardır. Bütüne uyarlanabilir hazır modeller olmadığı için bu, yüksek eğitim gerçeğini araştırabileceği böyle bir çatı içindedir. Metne dayalı analizler, çeşitli sübjektif kararlı davranışlar yoluyla gerçeklik ve tarafsızlık arayışı içindeki mantıklı tartışma iddiaları öncelikli eğitimsel şartı oluşturmaktadır.

Bu nedenle yüksek öğretim ile ilgilenen birinin düşünmesi gereken anahtar kelimeler olan sosyal bilimler ve sivil toplum kavramları karmaşık, belirsiz ve yoruma açık kavramlardır. Burada yeryüzünün tüm bölümlerinde değişmez ve aynı olan sosyal ve insani problemler için açıklayıcı bir çözüm ve sonuç bulunmaktadır. Üniversiteler ve sosyal bilimler yerleşik düşünce kalıplarını yeniden gözden geçirmek ve sorgulamak için şimdiye kadar yaptıklarından daha çok soru sormaya ihtiyaç duymakta bu nedenle diyalog ve iletişimi güçlendirerek bilginin başlıca amacı olan kendini ve diğerlerini anlamaya yardımcı olmaktadır. Üniversiteler, mantıklı açıklamalar, sosyal gerçeklik ve insanlık problemlerinin yeniden yorumlanması yoluyla dogmatik fikirlere karşı kurumlar olmalıdırlar.

Ahlâki Eğitim⁸

Ahlaki görecelik tartışmacı görecelikle yakından ilgilidir. Nesnelliğin derecesi ya da politik ve akademik söylemler içinde yer alan otarşik ahlaki öznel, devletlerin uluslararası ilişkiler terimlerindeki davranışlarından daha da fazla olarak insan hakları çevresine dayanmaktadır.

Aşağıdaki açıklamalar yazarın lisans öğrencilerine okuttuğu ders kitaplarında etkili bulduğu bir ilkeye dikkati çekmektedir. Bu ilke, Bertrand Russell tarafından formüle edildiği ve John Rawls tarafından detaylandırıldığı gibi yaratıcı iyileşme ilkesi hissi içindedir. Russell, birinin, her gün gazete okuduğu zaman ülke hakkındaki bir dizi önyargıya karşı hareketin ahlaki bir değerlendirilmesinden kaynaklanan olaylara birinin cevap verip veremediğini sınamak için alternatif ülkelerin isimlerini rutin bir şekilde yerine koyması gerektiğini önermektedir. Birini, belirli bir faaliyeti X ülkesinden ayırıp Y ülkesine bağlamak zorunda bırakan bu etnik uygulama isimlerin rotasyonu olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir okuma stratejisi herhangi birinin sıradan tutumlarını bir an için basit bir şekilde ortadan kaldırmasına yardımcı olur. Bu sayede Rawls'ın "Herkesin bir diğeri ile olan ilişkilerinin simetriği" olarak tanımladığı şeyi yaratırız

Yukarıdaki ahlaki iyileşme ilkesinin aksine, aşağıdaki maddeler, Batıdaki rehber elitlerin son balkan tehlikesinde bize anlattığı şeylerin resmedilmesidir.

(a) Öncü ulus olarak ABD kabul edildiğinden zıt yönleri belirtmek için benzer çatışmalar içinde çifte standartların açık bir şekilde kullanımı Batı'nın meşruiyetinin altını çizen bir faktördür. Önde gelen bir anayasa profesörü olan Jonathan Miller'a göre Miloseviç'in mahkûmiyetinde kullanılan benzer ölçüler Kosova ve Sırbistan'ın bombalanmasından dolayı Birleşmiş Milletler ve NATO liderlerine de uygulanabilmektedir.⁹

---

⁸ Makalenin bu bölümü Kosova'daki uluslararası son karışık olaylar tarafından aydınlatıldığı için bilgi, eğitim, ahlaki psikoloji ve vatanseverlikle ilgili olan makalesinde Martha Nussbaum tarafından 4 yıl önce tetiklenen tartışmaya tepki göstermektedir.

⁹ Bkz. Jonathan Miller "Dikkatli olunuz; Sivillere karşı Savaş Hukuka Karşı Savaştır", *Los Angeles Times ve International Herald Tribune* (6 Mayıs 1999).

(b) Sırp liderliğinin suçlandığı temellerin dayandığı belgeler, ABD yönetiminin bilgi kaynakları tarafından ortaya çıkartılmıştır. Bu bilgi, bu gibi cezai prosedür çalışmalarını vurgulayan Kanadalı bir davacı olan Louise Arbour tarafından ifşa edilmiştir. Fakat İngiliz basınındaki tahminlere göre sadece ABD değil İngiltere de bu gibi bilgilere erişebilirdi. Dört yıl sonra Bosna'daki kitlesel katliamlar Balkan Savaş suçları için temelsiz kaldı. Açık bir şekilde her ikisi de katliamlardan sorumlu olan Sırp ve Hırvat liderliğine karşı bu gibi hiçbir hareket başlatılmadı. Bu subjektivist yaklaşım hiçbir çekince olmadan "Victor'un adaleti" olarak adlandırılabilir¹⁰. Uluslararası hukuk ihlalleri ABD ve Avrupa'daki öncü yasal uzmanlar tarafından kamusal olarak bildirildi.

(c) Tarihsel-politik konjonktür çalışmalarında altı çizilen ikinci bir faktör olan aşırı görecelik kriterlerinin uygulanmasına uluslar arası hukukta da başvurulmaktadır. Aynı dönem boyunca Miloseviç savaş suçlusu olarak aranırken ve istifa etmesi hususunda ABD tarafından yoğun baskı uygulanırken insan hakları konusunda suçlanan diğer bir diktatör General Augustin Pinochet'in İngiltere'deki evinde tutuklanması iptal edilmiştir. General Amerikan himayesi altında bulunmuş olmaktadır.

(d) Uluslararası Savaş Suçluları Mahkemesi Projesi uluslararası adaletin sağlanması hususunda önemli bir adım atmıştır. Ancak ABD söz konusu anlaşmaya imza atmayarak anlaşmayla kurulan bu tip kurumları tanımadığını ifade etmiş ve karşı çıkmıştır. Aylık saygın dergilerden olan Le Monde Diplomatique editörü Ignacio Ramonent(1999) ve The Washington Post'tan Raskin'in vurguladıkları gibi ABD şunu iddia etmektedir: Savaş suçuyla itham edilmek kişisel bir sorumluluk olarak düzenlenebilir. Bu durum hileli bir propagandanadan daha az bir şeyi ifade eder.

Genel olarak bakıldığında insan haklarının öncü savunucusu olarak görünen ABD, geçmişte yapılan ve hala devam eden uluslararası düzenlemeleri ve kuralları onaylamamış ve onlara başvurmamıştır. Bir süper güç için bu, oldukça açıklanabilir ve basit bir sebep olarak gözükmektedir. Zira savaşa ve güç kullanımına başvurmak, uluslararası düzenlemeler ve uluslararası mahkemelere

¹⁰ Savaştan bir hafta sonra 1999 yılının haziran ayının sonunda ,Louise Arbour savaş suçları liderliğini suçlayan gerekli materyalleri ifşa etmemek için Hırvatistan'ı tehdit edici bir şekilde Zagreb'e uçuyordu.

Şükrü Cicioğlu

karşı bir fiili durum oluşturarak ahlaki prensipleri, adalet ve insan hakları gibi argümanları yalnızca ötekilere karşı kullanılabilen bir argüman haline getirerek kendisini bunun dışında tutmaktadır.

Eğitim Duygusallığı

Belirli bir sebebe dayanan tartışma ve sosyal ahlaki ilkeler kolektif akademik duygusallığı ve davranışları değiştirecek kadar etkili değildir. Daha üst seviyede bir öğrenme için gerekli olan bu tür duyguları etkileyen, sevgi ve nefret olarak adlandırabileceğimiz iki yönlü bir yaklaşım olan sempatik kimlik ve reddetmedir. İşin tuhaf yanı en zıt olan “öteki” en samimi kişi olabilir. Normal sınırlar içinde “öteki” başka etnik kökenden, dinden ya da dilden olan yakın bir komşu olabilir. Bu kişi hayatımızın bir parçası olabilir. İşin en tuhaf yanı ise bu yakınlaşma, “öteki” in daha iyi anlaşılabilmesi anlamına gelmez.

Zeki bir klasik felsefe uzmanı olan Nussbaum bunu bir eğitim felsefesi yapmayı ve stoik yaklaşıma uygulamayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım milliyetçilik ve kosmopolitizm olarak adlandırdığımız çağdaş tartışmaya bir cevap niteliğindedir.

Dünya vatandaşı olmamız için yerel vatandaşlığımızdan vazgeçmemiz gerekli değildir. Kendimizi sadece yerel ilişkiler içinde değil birçok ortak değer halkaları ile çevrilmiş gibi düşünmekteyiz. Hatta en büyük sevgi halkaları kişinin en yakın komşusundan başlar, daha geniş bölgelere ve gruplara yayılarak sonuçta tüm dünyayı ve insanlığı kuşatır. İlk halka kişinin kendini, ikincisi aileyi, daha sonra da yakın akrabaları, bundan sonra da komşuları ve lokal grupları, bu şehirde yaşayan hemşerileri ve tüm ülkeyi kuşatır. Bu listeye etnik, dil, tarih meslek, entelektüel ve cinsiyet gruplarını da kolayca dahil edebiliriz. Tüm bu halkaların dışında da en büyüğü olan tüm insanlık vardır. Hierocles’e göre bizim dünya vatandaşı olarak görevimiz, bu halkaları kendi ilişkilerimizden ve kimliklerimizden ön plana çıkarmak ve ortak değer olan insanı merkez kılmaktır.

Eğitim açısından, ders programlarında ve derslerin organizasyonlarında bu terim şu anlam gelmektedir: Çalışma alanları içerisine giren tek yönlü genişleyen halkaları ders programlarına koyarak halkın kaynaşmasını zoraki olarak sağlamaktadır.

Bu tür eğitim aşağıda belirtilen sevgi ilişkilerini içine alan gruplarla başlar: Anne, baba ve aile, komşular, sinagoglar, kiliseler ve ahlaki yaşamda birlik sağlayabilen yerel okul toplulukları. Tarihi çalışmalardan bakıldığında

bu sevgi bahsedilen topluluklardan tüm bir ulusa ve oradan da tüm dünyaya genişler. Ama bu gücün kaynağı evden başlayıp dışa doğru yayılan sevgiye dayanmaktadır.

Bu tür etkili eğitim, öğrencilerin kendi kültürlerinden hoşlanıp tolere ettikleri olayların paralelini diğer kültürlerde görüp onları da tolere etmeye başlaması ile ortaya çıkmaktadır. Eğitim duygusallığının başarısı Elaine Scarry'nin amaçladığı gibi politik, medyatik ve akademik elit grupların güçlerini birleştirdikleri zaman ortaya çıkmaktadır. Burada amaç diğer insanların da ilişkilerini tam olarak göz önüne almaktır. ; sadece bir liderin görüşlerini değil(Saddam Hüseyin ve Miloseviçte olduğu gibi) ülkedeki bütün kadın erkek ve gençlerin görüşlerine önem vermektir. Tek bir kişiyi bile aynı noktada birleştirmek zor bir iş olduğundan bir toplumu bütünüyle bir hayal gücü etrafında birleştirmek oldukça zor ve karmaşık bir durumdur. Scarry'nin bizden talebi öğretmenlerin öğrencilerden talebi olan halkalar şeklinde olan genişlemedir. Kısaca, bu durum olaylara empati ile yaklaşım kesin ve kararlı bir ders programı oluşumunu gerektiren bilgi ve anlayış meselesidir.

Burada eğitim duygusallığı ile amaçlanan sevgi halkalarını tamamlayarak insanların çok sıkça zıt “diğer” olarak bahsettikleri nefret temellerinden başlayarak yüksek eğitime iyileştirici bir yaklaşım sağlamaktır. Burada bahsedilen, ortak nefret ilişkilerinde ortaya çıkan iki kutuplu dinamikleri kapsayan olayların yakın analizidir. Yunanistan açısından bakıldığında bu kesinlikle Türkiye'dir. Bu gibi karışık durumlarda ana düğüm noktalarının çözümü için en etkili yol tüm insanlığın kucaklanması ve böylece bireyin kişisel ve ortak değerlere yönelmesidir.

Sayırsız örnek içinden biri olan Türk-Yunan anlaşmazlığı: Yunan tarih kitapları hala Yunanlıların Türklere karşı direnişlerini anlatan halk şarkılarını idealleştirmeye devam etmektedirler. Bu, sözlü geleneğin aksine değişik zamanlarda bu halk şarkılarında sistematik değişiklikler yapılmıştır. Politik ve ideolojik seviyedeki bu değişiklikler sadece bir yöne doğru gitmiştir: Türk karşıtı duygular ateşlenerek milliyetçi bir ideolojinin oluşumu Bu yalan halk şarkıları ders kitaplarında ve ulusal kutlamalarda sürekli ve yoğun olarak tekrarlanmaktadır. Bu gibi hususların ideolojik kullanımı Yunan halkının isyancı tabiatını her zaman doğrulamaktadır.

Şükrü Cicioğlu

Her iki tarafa da zarar veren edebi çalışmalardan çıkan nihai sonuç, sosyal bilimler ve beşeriyet içinde geçerlidir. Milliyetçiliğin ve ahlaki manihizmin* oranı tarihi edebiyat ve sosyo- politik analizle ters orantılıdır. Burada esas belirleyici kişinin kendi kültürüne bakış mesafesidir ve gerçek iç gözlem budur. Şüphesiz ki birey için uzak ülkeler ve kültürel bölgeler için buluşmak ve yazmak çok kolaydır. İnsanın kendi ülkesi için duyguları esaret altındadır. Sevgi-nefret konusunda eğitimde lokal seviyelerde hem olumlu hem de olumsuz yönde duygular ele alınmak zorundadır. Her şeye rağmen duygular iç oluşumludur.

Nihai Yorumlar

İktisadi olanı ve teknolojiyi yücelten bir eğitim anlayışı tüm sosyal, politik ve eğitim söylemleri bastırmıştır. Yüksek eğitim bu ideoloji bölünmelerinin finansmanını ve ders programlarındaki derslerin önemini belirlemektedir. Milliyetçilik, ırkçılık ve dini fundamentalizm, kararlara müdahale gibi konularla bağlantı kurulduğunda “sivil toplum” olarak bilinen yapının oluşumunu aşındırmaktadır. Bu durum insanlığın ve paralel hasar ya da demografik değişimin bir adım uzağındadır. Her iki durumda da insanlığın hammadde azalımı söz konusudur. Bu durum insanları hırsız (yüzsüz) olarak göstermektedir ve onların yüzsüz olarak gösterimi onların insanlıktan yoksun kalmaları anlamına gelmektedir ve söz ağızdan çıktığında da o artık insan ilişkilerinde bir varlık olarak değil sadece görüşme, manipülasyon ve egemenlik aracı olarak kalmaktadır¹¹(David Patterson’dan yapılan belirli alıntılar ile).

---

* Orijinal adı “Manichaeism” olan bu kavramın temel görüşü iyi ve kötü arasındaki düalist bir evren anlayışıdır. Ruh alemi Tanrı tarafından yönetilir, karanlık ve maddenin alemi ise şeytanın etkisi ve yönetimi altındadır. Bu iki alem tamamıyla farklıdır, dünya ise bu birbiriyle sürekli savaş halindeki iki alemin bir bütününden ibarettir. İnsan ise bu çatışmanın bir parçasıdır. İnsan vücudu madde olarak düşünüldüğünde kötüdür. İnsan ruhu, ebedi aydınlığın/ruh aleminin bir parçası olup bedeni (madde) içinde haptir. Ruhun kurtuluşu/bedeni ele geçirmesi, aydınlık ruh alemi hakkında bilgiye mümkün olabilir. Manihizm Ortaçağın başlarında ayrı bir din olarak ortadan kalkar. Fakat etkilerini ikici (düalist) heretik Paulikiyan Bogomil Albigen doktrinlerinden başlayarak günümüzün dinlerinde görmek mümkündür. (Çev. Notu)

¹¹ Gaz odalarında yöneticilik yapan SS liderlerinin önemli bir bölümünün doktorasının olduğunu vurgulayan yazar..

Bu tür araştırma ırk ve etnik anlayışı esas alan bir program formunda olmalıdır. Genelde farkı ve farkta genel araştırırken doğrusal bir zihniyet prosedürü içinde olunmamalıdır. her şey kendini bilmeyele sona erer;"kendi kendini tanıma".

Bourdionun Ruhunda (1997)ve Derria'da (1999) yazar, düşüncesini şöyle yinelemektedir: üniversiteler, ırkçılık, kendi milletini üstün görme gibi düşüncelere karşı durmayı organize eden kurumsal yerler olarak görülmeli ve diğer yandan da ekonomik, teknolojik, katılımcı ve askeri konuların benimsenip küreselleşme denilen yapıya uyum sağlayıcı olmalıdır. Kişinin "ötekini" idraki örneğin bir kapı komşusu ve böylece de kişinin kendini idraki üniversite müfredatının ve eğitimin temel prensibi olmalıdır. Yüksek eğitimin sağladığı durum cevabımızın niteliği ile yakından ilgilidir. Pasif ya da direnişçi, Sarajevo, Vukovar, Kraina, Kosova ve yüksek teknoloji akıllı bombalar bunu bize anlatmalıdır. Hepsinden önemlisi, ilerleme, barış ve uygarlıktan bahsetme, suçluluk duygusundan ve orada bulunmama konusundaki şikâyetlerden bahsetmek, savaş ve her türlü barbarlık şekillerinde düşünce mantığının çökmesini sağlar.

İşin gerçeği, çoğumuz etik değerler, duygular, tolerans politikası ve bizi birleştirici duygularımızı azaltarak dünya ile olan bağlarımızı zayıflatmaktayız. Başka birinin kültürü ve uygarlığı ile farklılıkları düşünmekten çok birleştirici ve bağlayıcı yönleri düşünmek gereklidir. Bu yeni aşamada eğer boş bir içerikli demokrasi ve sivil toplum düşüncesini kabul etmek istemiyorsak yeni bir politik, medyatik ve akademik kültür politikası oluşturmamız gerekmektedir. Üniversitelerin sürekli olarak düşündükleri evrensel temelli akademik kültürden insanı ve sosyal bilimlere ilgilendiren her konuda iyileştirici politikalara yönelecektir.

Kaynaklar

- [1] Bakic-Hayden, M. "Orientalist Variations on the Theme 'Balkans': Symbolic Geography in Recent Yugoslav Cultural Politics", *Slavic Review* 51 1 (Spring 1992): 1-15.
- [2] Bassakos, P. *Theory of the Argument*. Athens: Nisos, 1999.
- [3] Bauman, Z. "Modernity and Ambivalence", in, M. Featherstone. ed, *Global Cultures: Nationalism, Globalization, and Modernity*, London: Sage, 1990.

- [4] Bourdieu, P. *Quelques diagnostics et remèdes urgents pour une université en péril*. Paris: ARESER, 1997.
- [5] Dahrendorf, R. "The Third Way and Liberty: An Authoritarian Streak in Europe's New Center". *Foreign Affairs* 78 5 (October 1999): 13-17.
- [6] Derrida, J. "Inconditionnalité ou souveraineté: l'université aux frontières de l'Europe", June 1999 (unpublished).
- [7] Duhamel, O., and Meny, Y. *Dictionnaire constitutionnel*, Paris: Presses Universitaires de France, 1992.
- [8] Gellner, E. *Conditions of Liberty: Civil Society and its Rivals*. London: Penguin, 1994.
- [9] Gutmann, A., "Democratic Citizenship", in, M. Nussbaum. and J. Cohen, eds. *For Love of Country: Debating the Limits of Patriotism*. Boston: Beacon Press, 1996. Keane, J. *Democracy and Civil Society*. London: Virgo, 1988.
- [10] Connel, M. "Don't Neglect the Little Platoons", in, M. Nussbaum. and J. Cohen, eds. *For Love of Country: Debating the Limits of Patriotism*. Boston: Beacon Press, 1996.
- [11] Miller, J. "Be Careful, Waging War Against Civilians Is Against the Law", *Los Angeles Times and International Herald Tribune* (13 May 1999).
- [12] Nussbaum, M. *Cultivating Humanity: A Classical Defense of Reform in Liberal Education*. Cambridge: Harvard University Press, 1997.
- [13] Nussbaum, M., and Cohen, J., eds. *For Love of the Country: Debating the Limits of Patriotism*. Boston: Beacon Press, 1996. .
- [14] Patterson, D. *How Learned Men Murder: Essays on the Essence of Higher Education*. Stanford: Stanford University Press, 1996.
- [15] Pesmazoglou, S. "Inventing a Curriculum for the Social Sciences: Some Presuppositions for the Redefinition of Scholarship", *Higher Education in Europe* 23 4 (1998).
- [16] Putnam, H. "Must we Choose between Patriotism and Universal Reason?", in, M. Nussbaum, and J. Cohen, eds. *For Love of Country: Debating the Limits of Patriotism*. Boston: Beacon Press, 1996.
- [17] Ramonet, I. "Nouvel ordre global", *Le Monde Diplomatique* (June 1999): 1, 4-5. RASKIN, M. "An Undeclared War in Nowhere-Land", *The Washington Post and International Herald Tribune* (6 May 1999).
- [18] Robbins, B. *Feeling Global: Internationalism in Distress*. New York: New York University Press, 1999.
- [19] Scarry, E. "The Difficulty of Imagining Other People", in, M. Nussbaum, and J. Cohen, eds. *For Love of Country: Debating the Limits of Patriotism*, Boston: Beacon Press, 1996.
- [20] Wallerstein, I. "Culture as the Ideological Battleground of the Modern World-System", in, M. Featherstone, ed. *Global Culture: Nationalism, Globalization, and Modernity*. London: Sage, 1990.